

Wyrok z dnia 31 lipca 2003 r.

III RN 36/03

Tożsamość organizacji społecznej rozwiązanej w wyniku wprowadzenia stanu wojennego, o jakiej stanowi art. 2 ust. 2a ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego (jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 143, poz. 661 ze zm.), nie oznacza tożsamości prawnej lecz tożsamość organizacyjną, ideową oraz statutową.

Przewodniczący SSN Andrzej Wróbel, Sędziowie SN: Katarzyna Goner (sprawozdawca), Jerzy Kwaśniewski.

Sąd Najwyższy, z udziałem prokuratora Prokuratury Krajowej Ryszarda Walczaka po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 31 lipca 2003 r. sprawy ze skargi Stowarzyszenia Dziennikarzy RP na orzeczenie Społecznej Komisji Rewindykacyjnej z dnia 11 września 2001 r. [...] w przedmiocie zwrotu majątku, na skutek rewizji nadzwyczajnej Prokuratora Generalnego [...] od wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 26 września 2002 r. [...]

o d d a ł rewizję nadzwyczajną.

U z a s a d n i e

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich (SDP), zarejestrowane w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie w 1989 r., podnosząc, że jest kontynuatorem rozwiązanego w 1982 r. Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, zwróciło się wnioskiem z 20 czerwca 1991 r. do Społecznej Komisji Rewindykacyjnej o wydanie orzeczenia zobowiązującego Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej (SDRP) do zwrotu majątku, którego zostało pozbawione w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Majątek objęty wnioskiem został przekazany powstałemu wiosną 1982 r. Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej (SDPRL), noszącemu obecnie nazwę Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej.

Będąc uczestnikiem postępowania SDRP wniosło o wydanie orzeczenia odmawiającego zobowiązania go do zwrotu składników majątku wymienionych we wniosku, podnosząc przede wszystkim brak po stronie wnioskodawcy legitymacji do ubiegania się o zwrot majątku odebranego Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich rozwiązanemu w 1982 r., a ponadto kwestionując twierdzenie wnioskodawcy, że składniki majątku zostały odebrane rozwiązanemu SDP w wyniku wprowadzenia stanu wojennego; zdaniem uczestnika, przekazanie majątku nastąpiło w związku z likwidacją SDP, która była następstwem rozwiązania tego stowarzyszenia na podstawie przepisów Prawa o stowarzyszeniach, nie zaś przepisów dekretu o stanie wojennym.

Spółeczna Komisja Rewindykacyjna orzeczeniem (nazwanym „decyzją częściową”) z 22 listopada 1991 r. [...] uznała, iż Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich w Warszawie jest uprawnione do dochodzenia, w trybie ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego (Dz.U. z 1991 r. Nr 4, poz. 17; obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 1996 r. Nr 143, poz. 661 ze zm., powoływanej w dalszym ciągu jako ustawa z dnia 25 października 1990 r. albo ustawa o zwrocie majątku), zwrotu majątku przejętego przez Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej w czasie trwania stanu wojennego.

Na skutek skargi na powyższe orzeczenie Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z 6 maja 1992 r. [...] uchylił zaskarżoną „decyzję częściową”. W wyroku tym Naczelny Sąd Administracyjny wyraził pogląd, że z dokumentów znajdujących się w aktach sprawy jednoznacznie wynika, iż składniki majątkowe zostały odebrane Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Od czasu zawieszenia działalności tego Stowarzyszenia, na podstawie przepisów dekretu o stanie wojennym, nie miało ono prawa dysponowania swoimi składnikami majątkowymi. Następnie zostały one przekazane SDPRL. Zdaniem Sądu, bez znaczenia dla kwestii spełnienia przesłanek z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 25 października 1990 r. jest okoliczność, że SDP zostało formalnie rozwiązane na podstawie przepisów Prawa o stowarzyszeniach, a nie na podstawie przepisów dekretu o stanie wojennym, skoro jeszcze przed rozwiązaniem zostało pozbawione swego majątku. Sąd uznał również, że ponieważ powstała sytuacja podlega ocenie według przepisu art. 1 ustawy o zwrocie majątku, to zastosowanie mają także pozo-

stałe jej przepisy. Bezsporne przy tym jest, że majątek rozwiązanego SDP przejęło SDRP.

Decyzją z 21 czerwca 2000 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził nieważność decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z 3 maja 1982 r. utrzymującej w mocy decyzję Prezydenta m.st. Warszawy z 19 marca 1982 r. o rozwiązaniu Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, a także nieważność tej ostatniej decyzji.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy, orzeczeniem z 11 września 2001 r. [...] Społeczna Komisja Rewindykacyjna, uznała, że uprawnionym do odzyskania majątku Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, rozwiązanego w dniu 19 marca 1982 r., jest Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w Sądzie Wojewódzkim (aktualnie Okręgowym) w Warszawie, ponadto zobowiązała Wojewodę M. do zapłaty Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich kwoty 3.536.130 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania orzeczenia, zaś Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej - Zarząd Główny w Warszawie do zapłaty wnioskodawcy kwoty 8.890 zł z ustawowymi odsetkami od dnia wydania orzeczenia. Komisja uznała nadto, że prawo wieczystego użytkowania nieruchomości położonej w Warszawie przy ul. Foksal 3/5 przysługuje Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich i zobowiązała uczestnika postępowania SDRP do wydania powyższej nieruchomości uprawnionemu. Orzekła również o przywróceniu wpisu w księdze wieczystej [...] o prawie wieczystego użytkowania na rzecz SDP.

W uzasadnieniu powyższego orzeczenia Społeczna Komisja Rewindykacyjna stwierdziła, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, które dochodzi zwrotu majątku utraconego w wyniku wprowadzenia stanu wojennego, nie jest następcą prawnym rozwiązanego 19 marca 1982 r. Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich, jest natomiast w istocie tym samym Stowarzyszeniem, które mimo formalnego rozwiązania istniało nadal i prowadziło, wprawdzie w sposób nielegalny, swoją działalność. Świadczy o tym, w ocenie Komisji, uchwała zarządu rozwiązanego SDP z 1 września 1998 r. oraz porozumienie zawarte 25 września 1998 r. pomiędzy Stefanem B., prezesem rozwiązanego w 1982 r. SDP, a Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich zarejestrowanym w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie w 1989 r. Porównując statuty SDP rozwiązanego w 1982 r. i SDP zarejestrowanego w 1989 r., Komisja doszła do wniosku, że SDP sprzed rozwiązania i SDP zarejestrowane w 1989 r. jest tym samym Stowarzyszeniem, które utraciło majątek w wyniku wprowadzenia stanu wojennego i które dochodzi jego zwrotu. Okoliczność, że decyzja o rozwiązaniu Stowarzy-

szenia w 1982 r. została unieważniona, nie skutkuje reaktywowaniem SDP rozwiązanego w stanie wojennym, albowiem rozwiązane Stowarzyszenie nie zostało wpisane do rejestru, ponieważ w tym czasie było już zarejestrowane SDP traktujące siebie za kontynuatora działalności SDP rozwiązanego w stanie wojennym. Zdaniem Komisji, istnieje jedno Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie, któremu służy roszczenie o zwrot majątku. Społeczna Komisja Rewindykacyjna w oparciu o art. 1 ust. 1 i 2 ustawy o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego uznała, że SDRP jest zobowiązane do zwrotu żądanego majątku, zaś na podstawie art. 2 ust. 3 tej ustawy przyjęła, że wartość majątku wynosi 21.139.058,31 zł (w relacji do wzrostu przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, jaki nastąpił odpowiednio między dniem faktycznego pozbawienia majątku a dniem wydania orzeczenia).

Skargę na powyższe orzeczenie wniosło do Naczelnego Sądu Administracyjnego Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej, zarzucając naruszenie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku przez przyjęcie, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w Sądzie Wojewódzkim w Warszawie w 1989 r. jest tym samym Stowarzyszeniem co Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich rozwiązane w 1982 r., oraz art. 2 ust. 3a tej ustawy przez nieuwzględnienie przy wyliczeniu odszkodowania jego treści i niepominieszenie zasądzonej kwoty odszkodowania o kwotę zużytą na potrzeby osób będących członkami byłego SDP, a następnie członkami SDRP, a nadto naruszenie art. 7 k.p.a, co miało istotny wpływ na wynik sprawy. W odpowiedzi na skargę Społeczna Komisja Rewindykacyjna wniosła o jej oddalenie.

Naczelny Sąd Administracyjny w Warszawie wyrokiem z 26 września 2002 r. [...] oddalił skargę. Sąd uznał, że Naczelny Sąd Administracyjny w wyroku z 6 maja 1992 r., I SA 172/92, prawidłowo ocenił, iż zgodnie z art. 1 ust. 1 ustawy z dnia 25 października 1990 r., zwrotowi podlegają wszystkie składniki majątku odebrane w wyniku wprowadzenia stanu wojennego, a nie tylko te, które przekazano na podstawie przepisów dekretu o stanie wojennym. Wobec tego przepisy ustawy o zwrocie majątku mają zastosowanie także do składników majątku odebranego SDP, które zostało rozwiązane w 1982 r. Dla przyjęcia, że spełnione są przesłanki z art. 1 ust. 1 ustawy o zwrocie majątku bez znaczenia jest natomiast okoliczność, że podstawę rozwiązania Stowarzyszenia stanowiły przepisy Prawa o stowarzyszeniach, skoro

jeszcze przed rozwiązaniem Stowarzyszenie zostało pozbawione swego majątku. Powyższa ocena prawna była wiążąca dla Komisji oraz dla Naczelnego Sądu Administracyjnego przy ponownym rozpoznaniu sprawy.

Podstawowy zarzut skarżącego Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej dotyczył tego, że wnioskodawca - Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich - nie jest podmiotem uprawnionym do żądania zwrotu majątku. Wbrew temu zarzutowi, Naczelny Sąd Administracyjny stwierdził, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w 1989 r. powinno być uznane za tożsame (w rozumieniu art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku) ze Stowarzyszeniem rozwiązanym w 1982 r. Społeczna Komisja Rewindykacyjna ustaliła bowiem, że SDP, mimo formalnego rozwiązania w 1982 r., nadal istniało i prowadziło nielegalną działalność (w kraju i za granicą). Osoby tworzące zarząd główny rozwiązanego SDP wyraziły wolę traktowania SDP zarejestrowanego w 1989 r. jako kontynuatora SDP rozwiązanego w stanie wojennym, podejmując stosowną uchwałę z 1 września 1998 r. Statut Stowarzyszenia zarejestrowanego w 1989 r. i jego nazwa nawiązują do Stowarzyszenia rozwiązanego w 1982 r. Po wydaniu przez Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ostatecznej decyzji o stwierdzeniu nieważności decyzji z 1982 r. o rozwiązaniu SDP, Stowarzyszenie to nie reaktywowało swojej działalności i nie zostało wpisane do rejestru Stowarzyszeń. Oznacza to, że istnieje obecnie tylko jedno Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, będące wnioskodawcą i uznające się za kontynuatora rozwiązanego SDP, któremu służy roszczenie o zwrot odebranego majątku. Przepis art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku stanowi, że prawo domagania się zwrotu utraconego majątku przysługuje organizacji społecznej uznawanej za tożsamą z organizacją społeczną rozwiązaną w wyniku wprowadzenia stanu wojennego, jeżeli rozwiązana organizacja nie istnieje w dniu wejścia w życie ustawy. W ustalonym stanie faktycznym nie ulega wątpliwości, że SDP rozwiązane w 1982 r. w wyniku wprowadzenia stanu wojennego nie istniało w znaczeniu formalnoprawnym w dniu wejścia w życie ustawy o zwrocie majątku. Ponadto SDP zarejestrowane w 1989 r., aby ubiegać się o zwrot majątku, powinno być "uznane za tożsame" z SDP rozwiązanym w 1982 r. Treść art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku nie nakazuje badać i ustalać, czy Stowarzyszenie zarejestrowane w 1989 r. jest następcą prawnym Stowarzyszenia rozwiązanego w 1982 r., ani też, czy jest to ta sama osoba prawna. Chodzi jedynie o to, czy Stowarzyszenie zarejestrowane w 1989 r. może być uznane za tożsame ze Stowarzyszeniem rozwiązanym w 1982 r. w rozumieniu art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie

majątku. Sąd uznał, że Komisja prawidłowo wyliczyła kwotę należnego SDP odszkodowania. Nie podzielił argumentów skarżącego, że kwota odszkodowania, do której wypłaty zostało zobowiązane skarżące Stowarzyszenie, powinna być pomniejszona o kwotę przeznaczoną na rzecz członków niegdyś SDP, a później SDRP. Mimo toczącego się wiele lat postępowania o zwrot majątku, skarżące Stowarzyszenie nie przedłożyło żadnych dowodów na okoliczność przeznaczenia określonych kwot na rzecz osób będących członkami rozwiązanego SDP.

Rewizję nadzwyczajną od powyższego wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie wniósł Prokurator Generalny. Wyrokowi temu zarzucił rażące naruszenie art. 22 ust. 1 pkt 1 i ust. 2 pkt 1 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym (Dz.U. Nr 74, poz. 368 ze zm.), oraz art. 2 ust. 2, ust. 2a i ust. 3a ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego i na podstawie art. 57 ust. 2 ustawy z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu w Warszawie do ponownego rozpoznania.

W ocenie Prokuratora Generalnego kwestią zasadniczą w przedmiotowej sprawie było ustalenie, czy Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, domagające się zwrotu majątku, spełniało przesłanki z art. 2 ust. 2 i ust. 2a ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku. Przepis art. 2 ust. 2 stanowi, że jeżeli jednostki organizacyjne, o których mowa w ust. 1, nie istnieją w dniu wejścia w życie ustawy bądź po tym dniu przestały istnieć, to zwrot składników majątkowych następuje między innymi na rzecz ogólnokrajowej organizacji społecznej, w której była zrzeszona obecnie nieistniejąca organizacja, chyba że organizacja ta na podstawie stosownych uchwał lub decyzji wskaże jednostki organizacyjne niższego szczebla, na rzecz których należy dokonać zwrotu majątku; w tym przypadku zwrot następuje na rzecz tych jednostek. Stosownie zaś do art. 2 ust. 2a, przepis ust. 2 stosuje się wobec organizacji społecznych uznawanych za tożsame z organizacjami społecznymi rozwiązanymi w wyniku wprowadzenia stanu wojennego.

Zdaniem wnoszącego rewizję nadzwyczajną, bezsporne jest, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zostało rozwiązane decyzją Prezydenta m. st. Warszawy z 19 marca 1982 r. Następnie, decyzją z 25 maja 1982 r., Prezydent m. st. Warszawy zarządził likwidację Stowarzyszenia i polecił komisji likwidacyjnej przeka-

zanie jego majątku Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, wpisanemu do rejestru stowarzyszeń na mocy decyzji Prezydenta m.st. Warszawy z 24 marca 1982 r., i majątek ten został faktycznie przekazany SDPRL (obecnie SDRP). Decyzją Prezydenta m.st. Warszawy z 3 czerwca 1983 r., nastąpiło wykreślenie Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich z rejestru stowarzyszeń. Następnie, 12 czerwca 1989 r. Sąd Wojewódzki w Warszawie wpisał do rejestru stowarzyszeń Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich. W październiku 1996 r. do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wpłynął wniosek SDP zarejestrowanego w 1989 r. o stwierdzenie nieważności decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z 3 maja 1982 r., utrzymującej w mocy decyzję Prezydenta m.st. Warszawy z 19 marca 1982 r. w przedmiocie rozwiązania Stowarzyszenia. Decyzją z 27 czerwca 2000 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził nieważność decyzji Ministra Spraw Wewnętrznych z 3 maja 1982 r. utrzymującej w mocy decyzję Prezydenta m.st. Warszawy z 19 marca 1982 r. w sprawie rozwiązania Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich oraz decyzji Prezydenta m.st. Warszawy z 19 marca 1982 r. Wymieniona decyzja przywróciła, zdaniem wnoszącego rewizję nadzwyczajną, faktyczną i prawną możliwość wznowienia działania SDP rozwiązanego w 1982 r. W ocenie Prokuratora Generalnego, Naczelny Sąd Administracyjny zajął błędne stanowisko, uznając SDP zarejestrowane w 1989 r. za tożsame z SDP rozwiązany w 1982 r. Stowarzyszenie, które jest osobą prawną w rozumieniu art. 33 k.c., uzyskuje osobowość prawną z dniem uprawomocnienia się postanowienia o zarejestrowaniu. Dlatego należy przyjąć, że zarejestrowane w 1989 r. Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich jest nową osobą prawną, która nie jest Stowarzyszeniem rozwiązany w 1982 r.

Prokurator Generalny zauważył, że w postępowaniu o stwierdzenie nieważności decyzji administracyjnej z 1982 r. w sprawie rozwiązania SDP, Stowarzyszenie zarejestrowane w 1989 r. nie występowało jako tożsame z rozwiązany w 1982 r., lecz jako strona postępowania, tak samo jak SDRP, gdyż przemawiał za tym "interes społeczny oraz cele statutowe obu stowarzyszeń". Według Prokuratora Generalnego o tożsamości obu stowarzyszeń nie może świadczyć - wbrew temu co przyjął Naczelny Sąd Administracyjny - iż osoby tworzące zarząd rozwiązanego SDP wyraziły wolę traktowania SDP zarejestrowanego w 1989 r. jako kontynuatora Stowarzyszenia rozwiązanego w 1982 r., jak również, że statut Stowarzyszenia zarejestrowanego w 1989 r. i jego nazwa nawiązują do Stowarzyszenia rozwiązanego w 1982 r. Wnoszący rewizję powołał wyrok Sądu Najwyższego z 14 lutego 1996 r., II CRN 6/96

(OSNC 1996 nr 7-8, poz. 105), w którym stwierdzono, między innymi, że Prawo o stowarzyszeniach nie zna restytuowania dawnych stowarzyszeń w drodze powstania nowej osoby prawnej o takiej samej nazwie i o takim samym celu, choć reguluje sposoby postępowania w sytuacji, gdy stowarzyszenie nie ma warunków do wznowienia lub kontynuowania działalności. Podobnie z wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z 18 marca 1995 r., I SA 2035/93 (ONSA 1996 nr 2, poz. 75), wynika, iż „fakt przyjęcia przez nowo zarejestrowane stowarzyszenie nazwy stowarzyszenia wcześniej rozwiązanego i uchwalenie statutu o treści podobnej do treści statutu rozwiązanego stowarzyszenia nie ma żadnego znaczenia dla kształtowania żądań o charakterze roszczeniowym w sferze administracyjno-prawnej. Inaczej mówiąc, nowo powstałe i zarejestrowane stowarzyszenie, choćby nawet podejmowało wszelkie kroki dla udowodnienia, że jego działalność stanowi kontynuację działalności stowarzyszenia wcześniej zlikwidowanego decyzją administracyjną wydaną z powołaniem się na art. 26 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 października 1932 r. - Prawo o stowarzyszeniach (Dz.U. Nr 94, poz. 808 ze zm.), nie może być stroną domagającą się stwierdzenia nieważności decyzji o likwidacji”. Akceptując powyższy pogląd prawny, Prokurator Generalny nie zgodził się z rozstrzygnięciem Sądu, iż Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w 1989 r. jest tożsame ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich rozwiązanym w 1982 r., a zatem, iż zostały spełnione przesłanki z art. 2 ust. 2a ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego.

Wnoszący rewizję nadzwyczajną podniósł ponadto, że około 75 % członków rozwiązanego SDP jest lub było członkami SDRP. Okoliczność ta była istotna dla ustalenia wysokości odszkodowania na podstawie art. 2 ust. 3a ustawy, który stanowi, że od odszkodowania, o którym mowa w ust. 3, potrąca się - waloryzowaną na zasadach przewidzianych w art. 3 ust. 1 - wartość składników majątkowych zużytych na potrzeby osób będących członkami podmiotów uprawnionych do odszkodowania. Zdaniem Prokuratora Generalnego, przy zastosowaniu tego przepisu przez Sąd, fakt tożsamości osobowej członków rozwiązanego SDP oraz SDRP nie został dostatecznie wzięty pod uwagę przez Naczelny Sąd Administracyjny.

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich wniosło o oddalenie rewizji nadzwyczajnej wniesionej przez Prokuratora Generalnego, dołączając do odpowiedzi na rewizję nadzwyczajną kilka dokumentów obrazujących faktyczną (nieformalną) działal-

ność Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich w kraju i za granicą, pomimo jego rozwiązania w 1982 r.

Stowarzyszenie Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej popierając rewizję Prokuratora Generalnego wniosło o zwrócenie się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 5, 6 i 7 ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego z art. 2, art. 32 ust. 1, art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 oraz art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Rewizja nadzwyczajna nie zasługuje na uwzględnienie. Zaskarżonemu wyrokowi Naczelnego Sądu Administracyjnego nie sposób przypisać rażącego naruszenia wskazanych w niej przepisów prawa.

Skarżący zarzucił naruszenie art. 2 ust. 2, ust. 2a i ust. 3a ustawy z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Ustawa ta przewiduje, że zwrotowi podlegają wszystkie składniki majątku organizacji społecznych, odebrane im w wyniku wprowadzenia stanu wojennego, a także te, które przekazano innym jednostkom organizacyjnym na podstawie między innymi dekretu o stanie wojennym oraz innych przepisów szczególnych stanu wojennego; w razie niemożności zwrotu tego majątku wskutek jego zniszczenia lub zaginięcia, przysługuje odszkodowanie na zasadach określonych w ustawie (art. 1 ust. 1 ustawy). Obowiązek zwrotu majątku obciąża właściwe organizacje związkowe, organy państwowe i inne jednostki organizacyjne, które ten majątek przejęły (objęły) (art. 1 ust. 2 ustawy). W razie przekształcenia, reorganizacji lub likwidacji podmiotów, które ten majątek przejęły (objęły), do zwrotu majątku obowiązani są ich następcy prawni (art. 1 ust. 3 ustawy). Zwrot składników majątkowych następuje na rzecz jednostek organizacyjnych organizacji społecznych, które były w posiadaniu tego majątku w dniu faktycznego pozbawienia majątku (art. 2 ust. 1 ustawy). Przepis art. 2 ust. 2 ustawy stanowi, że jeżeli jednostki organizacyjne, o których mowa w art. 2 ust. 1 (czyli także jednostki organizacyjne organizacji społecznych, które pozbawiono majątku), nie istnieją w dniu wejścia w życie ustawy bądź po tym dniu przestały istnieć, to zwrot składników majątkowych następuje na rzecz organizacji społecznej, w której była zrzeszona obecnie nieistniejąca

jednostka organizacyjna, chyba że organizacje te na podstawie stosownych uchwał lub decyzji wskażą jednostki organizacyjne niższego stopnia, na rzecz których należy dokonać zwrotu majątku; w tym przypadku zwrot majątku następuje na rzecz tych jednostek. Z kolei art. 2 ust. 2a ustawy przewiduje, że przepis ust. 2 stosuje się także wobec organizacji społecznych uznawanych za tożsame z organizacjami społecznymi rozwiązanymi w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Przepis art. 2 ust. 3 ustawy określa sposób ustalenia wysokości odszkodowania wypłacanego w przypadku zniszczenia, zaginięcia lub zużycia składnika mienia. Wreszcie, stosownie do art. 2 ust. 3a ustawy, od odszkodowania, o którym mowa w ust. 3, potrąca się - waloryzowaną na zasadach przewidzianych w art. 3 ust. 1 - wartość składników majątkowych zużytych na potrzeby osób będących członkami podmiotów uprawnionych do odszkodowania.

Przytoczenie przepisów dotyczących zasad zwrotu majątku utraconego przez organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego było konieczne w celu dokonania wykładni pojęcia „organizacje społeczne uznawane za tożsame z organizacjami społecznymi rozwiązanymi w wyniku wprowadzenia stanu wojennego”. Pojęcie to miało bowiem podstawowe znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy. Przy jego wykładni powinno się uwzględnić cel ustawy. Celem tym było zadośćuczynienie organizacjom społecznym pozbawionym majątku w wyniku wprowadzenia stanu wojennego: zarówno tym istniejącym nieprzerwanie od 1981 r., jak i tym, które - co prawda formalnie rozwiązane lub zlikwidowane w stanie wojennym - prowadziły nadal (nielegalną) działalność albo wznowiły, reaktywowały tę działalność w warunkach demokratycznego państwa po transformacji ustrojowej, jaka dokonała się w 1989 r. Ustawa z dnia 25 października 1990 r. o zwrocie majątku utraconego przez związki zawodowe i organizacje społeczne w wyniku wprowadzenia stanu wojennego pozwala organizacjom społecznym pozbawionym majątku w stanie wojennym na odzyskanie tego majątku, przewidując zwrot majątku na rzecz organizacji o różnym statusie prawnym i różnych związkach prawnych i faktycznych z tymi organizacjami, którym majątek odebrano - albo na rzecz tych samych podmiotów, które zostały majątku pozbawione, przy założeniu, że nadal istnieją i została zachowana ciągłość ich bytu prawnego (art. 2 ust. 1 ustawy), albo na rzecz innych podmiotów (z formalnego punktu widzenia), jeżeli te, które zostały majątku pozbawione, już nie istnieją (art. 2 ust. 2 i ust. 2a ustawy). W każdym przypadku chodzi o realizację celu ustawy - za-

pewnienie zadośćuczynienia organizacjom społecznym, które utraciły majątek w wyniku wprowadzenia stanu wojennego.

Naczelny Sąd Administracyjny przyjął, wbrew stanowisku Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej, a także wbrew pogładowi wyrażonemu przez wnoszącego rewizję nadzwyczajną Prokuratora Generalnego, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w 1989 r. może być uznane za tożsame - w rozumieniu art. 2 ust. 2a ustawy - ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich rozwiązanym w 1982 r. w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Tożsamość, o której mowa w art. 2 ust. 2a ustawy, nie powinna być rozumiana jako tożsamość prawna - w przepisie tym nie chodzi o tę samą osobę prawną, którą pozbawiono majątku w stanie wojennym, ani o jej następcę prawnego. Z tej przyczyny orzeczenia Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego przytoczone w rewizji nadzwyczajnej nie są adekwatne do problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia w rozpoznawanej sprawie. Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z 18 marca 1995 r., I SA 1035/93 (ONSA 1996 nr 2, poz. 75) dotyczy innej sytuacji faktycznej i prawnej. W rozpoznawanej sprawie nie chodzi bowiem o weryfikację przez właściwy organ decyzji o likwidacji stowarzyszenia w części orzekającej o majątku tego stowarzyszenia, lecz o zwrot majątku na rzecz organizacji społecznej, która może być uznana za tożsamą z organizacją pozbawioną tego majątku w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Znaczenie ma zatem nie tożsamość (identyczność) prawna, następstwo prawne albo reaktywowanie działalności tego samego stowarzyszenia po stwierdzeniu nieważności decyzji administracyjnych o jego rozwiązaniu i likwidacji, lecz tożsamość organizacyjna (w znaczeniu zachowania struktur organizacyjnych i aktywności działaczy), ideowa (w znaczeniu tych samych celów i zadań organizacji), statutowa. Chodzi zatem o swoiste rozumienie pojęcia "uznawane za tożsame", adekwatne do celów ustawy o zwrocie majątku. Z tego punktu widzenia Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich powołane do życia w 1989 r. może być uznane za tożsame ze Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich rozwiązanym, pozbawionym majątku i formalnie zlikwidowanym w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. Sąd Najwyższy podziela pogląd prawny Naczelnego Sądu Administracyjnego przedstawiony w odniesieniu do tej kwestii w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Ustalenia faktyczne, które stanowiły podstawę dokonanych ocen prawnych, są wiążące w postępowaniu wszczętym w wyniku wniesienia rewizji nadzwyczajnej, wobec braku oparcia jej na podstawie naruszenia prawa procesowego. Związanie ustalonym stanem faktycznym

oznacza przy tym, że w postępowaniu przed Sądem Najwyższym nie tylko nie można kwestionować dokonanych ustaleń, ale także nie wolno prowadzić nowych dowodów (z tego punktu widzenia dokumenty dołączone do odpowiedzi na rewizję nadzwyczajną są bez znaczenia procesowego). Stan faktyczny przyjęty za podstawę wyrokowania przez Naczelny Sąd Administracyjny był jednak wystarczający do uznania, że istnieje tożsamość między obydwoma organizacjami społecznymi. „Nowe” SDP (zarejestrowane w 1989 r.) może być uznane za tożsame ze „starym” SDP (rozwiązanym w 1982 r.) pod względem ideowym, statutowym i organizacyjnym. Zachowana bowiem została ciągłość personalna (chodzi przynajmniej o niektórych, znaczących, działaczy obu Stowarzyszeń), organizacyjna (chodzi o struktury działające - w pewnym okresie nielegalnie - zarówno w kraju, jak i z granicą, a także o kontynuowanie działalności realizującej cele rozwiązaną formalnie organizacji), oraz ideowa (co wynika z podobieństw, a nawet identyczności, statutów obu organizacji).

Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w 1989 r. nie jest ani tą samą osobą prawną, która pod nazwą Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich działała do chwili formalnego rozwiązania w 1982 r., ani też następcą prawnym tego Stowarzyszenia. Na przyjęcie takiego założenia nie pozwalają zarówno przepisy ustawy - Prawo o stowarzyszeniach, jak i przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące osobowości prawnej i następstwa prawnego. Są to z formalnoprawnego punktu widzenia dwie różne osoby prawne. Byt prawny jednej z nich zakończył się z chwilą rozwiązania i likwidacji w okresie stanu wojennego, byt prawny drugiej rozpoczął się z chwilą zarejestrowania w 1989 r. Taka ocena wzajemnych relacji prawnych między jednym i drugim Stowarzyszeniem Dziennikarzy Polskich nie stanowi jednak przeszkody do uznania, że ubiegające się o zwrot majątku Stowarzyszenie może być „uznane za tożsame” w rozumieniu art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku ze Stowarzyszeniem rozwiązanym w wyniku wprowadzenia stanu wojennego. W żadnym miejscu Naczelny Sąd Administracyjny nie stwierdził, że SDP powstałe w 1989 r. jest następcą prawnym SDP zlikwidowanego w 1982 r. Nie przyjął też konstrukcji reaktywowania bytu prawnego zlikwidowanej osoby prawnej w wyniku stwierdzenia nieważności decyzji administracyjnej w sprawie jej rozwiązania. Hipotetyczne (potencjalne) możliwości reaktywowania SDP rozwiązanego w 1982 r. nie powinny być brane pod uwagę przy ocenie, czy SDP zarejestrowane w 1989 r. spełnia przesłanki określone w art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku, skoro do tej pory nikt nie zgłasza faktycznej woli, chęci, zamiaru reaktywowania bytu prawnego Stowarzyszenia

zlikwidowanego w stanie wojennym, mimo stwierdzenia nieważności decyzji Prezydenta m.st. Warszawy i Ministra Spraw Wewnętrznych z 1982 r. w sprawie rozwiązania tego Stowarzyszenia. Chociaż więc decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z 2000 r. stwierdzająca nieważność decyzji organów obu instancji z 1982 r. w sprawie rozwiązania Stowarzyszenia Dziennikarzy Polskich przywróciła prawną możliwość wznowienia działania tego Stowarzyszenia, to istotne znaczenie faktyczne ma to, że do takiej reaktywacji nie doszło, ponieważ osoby, które były zarówno działaczami Stowarzyszenia rozwiązanego w 1982 r., jak i działaczami Stowarzyszenia zarejestrowanego w 1989 r., uznały, że to ostatnie Stowarzyszenie jest ideowym kontynuatorem poprzedniego. W uchwale z 1 września 1998 r. żyjący członkowie zarządu głównego SDP wybranego na nadzwyczajnym zjeździe w 1980 r. stwierdzili, że nigdy nie uznali za legalną decyzji władz PRL z 1982 r. o rozwiązaniu SDP i prowadzili nadal działalność Stowarzyszenia z udziałem jego członków aż do relegalizacji w 1989 r. (przy czym powtórna rejestrację SDP w 1989 r. traktując jako jego relegalizację), w związku z czym uważają obecnie działające SDP za to samo Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich, które stało się przedmiotem bezprawnych decyzji władz PRL w 1982 r. Przytoczona uchwała - w połączeniu z innymi okolicznościami przedstawionymi w uzasadnieniu wyroku Naczelnego Sądu Administracyjnego - pozwalała na przyjęcie, że chociaż nie można traktować Stowarzyszenia powstałego formalnie w 1989 r. (w wyniku wpisu do rejestru stowarzyszeń) jako tej samej osoby prawnej, która została rozwiązana w 1982 r. i zlikwidowana w 1983 r. (przez wykreślenie z rejestru stowarzyszeń), to jednak możliwe jest uznanie istniejącego SDP za tożsame z SDP rozwiązanym w wyniku wprowadzenia stanu wojennego.

Rewizja nadzwyczajna nie zawiera argumentacji prawnej dotyczącej naruszenia art. 2 ust. 2 ustawy, dlatego odniesienie się do tego zarzutu jest znacznie utrudnione, a ponadto zbędne, skoro Naczelny Sąd Administracyjny przyjął, że Stowarzyszenie Dziennikarzy Polskich zarejestrowane w 1989 r. ma legitymację do ubiegania się o zwrot majątku odebranego Stowarzyszeniu Dziennikarzy Polskich rozwiązanemu w 1982 r. na podstawie art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku, ponieważ może być uznane za tożsame w rozumieniu tego przepisu ze Stowarzyszeniem rozwiązanym w 1982 r. W rozpoznawanej sprawie chodziło zatem przede wszystkim o prawidłową wykładnię i zastosowanie art. 2 ust. 2a ustawy o zwrocie majątku, a nie o jej art. 2 ust. 2.

Nieuzasadniony jest natomiast zarzut rewizji nadzwyczajnej dotyczący naruszenia art. 2 ust. 3a ustawy o zwrocie majątku. Podnoszona w rewizji nadzwyczajnej okoliczność, że około 75 % członków rozwiązanego SDP stało się członkami SDPRL lub SDRP, nie została nigdy wykazana ani nawet uprawdopodobniona. Naczelny Sąd Administracyjny nie uwzględnił skargi Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej w części dotyczącej wysokości odszkodowania (co do potrącenia wartości składników majątkowych zużytych na potrzeby osób będących członkami podmiotów uprawnionych do odszkodowania), stwierdzając, że SDRP - pomimo toczącego się wiele lat postępowania - nie przedłożyło żadnych dowodów na okoliczność, że przeznaczyło określone kwoty na rzecz osób będących poprzednio członkami SDP. Zaskarżony rewizją nadzwyczajną wyrok opierał się w tej części na przesłankach faktycznych (braku dowodów na okoliczności podnoszone w skardze). Tej argumentacji rewizja nadzwyczajna skutecznie nie podważa, ponieważ nie konstruuje zarzutów procesowych ani nie odwołuje się do pominiętych przez Naczelny Sąd Administracyjny dowodów, z których ewentualnie mogłaby wynikać podnoszona, ale nieudowodniona, okoliczność.

Sąd Najwyższy nie uwzględnił wniosku Stowarzyszenia Dziennikarzy Rzeczypospolitej Polskiej o zwrócenie się do Trybunału Konstytucyjnego z pytaniem prawnym o zgodność art. 5, 6 i 7 ustawy o zwrocie majątku z Konstytucją RP. Przepisy ustawy o zwrocie majątku, których konstytucyjność zakwestionował uczestnik postępowania, nie miały związku z podstawą rewizji nadzwyczajnej i nie zostały w niej wskazane. Przy rozpoznawaniu rewizji nadzwyczajnej Sąd Najwyższy stosuje odpowiednio przepisy o kasacji, z których wynika związanie podstawami kasacji (rewizji nadzwyczajnej) i ograniczony przedmiotowo zakres rozpoznania sprawy (por. odpowiednio stosowany art. 393¹¹ § 1 k.p.c.). Przedstawienie pytania prawnego Trybunałowi co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją jest możliwe wówczas, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem (por. postanowienie SN z 18 września 2002 r., III CKN 326/01, LEX nr 56989). Zgodnie z art. 193 Konstytucji RP, każdy sąd może przedstawić Trybunałowi Konstytucyjnemu pytanie prawne co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi lub ustawą, jeżeli od odpowiedzi na pytanie prawne zależy rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed sądem. W niniejszej sprawie przedmiotem rozpoznania - w związku z podstawami rewizji nadzwyczajnej - były jedynie przepisy art. 2 ust. 2, ust. 2a i ust. 3a ustawy o zwrocie majątku. Skład i

tryb powoływania Społecznej Komisji Rewindykacyjnej, zakres jej działania i organizacja pracy (art. 5 ustawy), tryb procedowania (art. 6 ustawy), charakter prawny jej orzeczeń - zrównanych z decyzją administracyjną - i sposób ich zaskarżania do Naczelnego Sądu Administracyjnego (art. 7 ustawy) nie były objęte granicami rewizji nadzwyczajnej. Dlatego nie można było przyjąć, że od odpowiedzi na pytanie dotyczące konstytucyjności art. 5, 6 i 7 ustawy o zwrocie majątku zależało rozstrzygnięcie sprawy toczącej się przed Sądem Najwyższym.

Niezależnie od tego, czy sąd rozpoznający sprawę podejmie decyzję o przedstawieniu Trybunałowi Konstytucyjnemu pytania prawnego co do zgodności aktu normatywnego z Konstytucją, sama strona może wnieść do Trybunału skargę konstytucyjną. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji RP, każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. Uwzględnienie skargi konstytucyjnej otwiera drogę do ewentualnego wznowienia postępowania administracyjnego lub sądowego. Stosownie do art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylenia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

=====